

KAZALNIKI DOHODKOVNE IN PREMOŽENJSKE NEENAKOSTI

(Franček Drenovec, Petra Mohorič Peternej, ARC)

Že dolgo se krepi zavedanje o omejeni informacijski vrednosti kazalnika bruto domači proizvod (BDP). Lahko upoštevamo, da smo začeli meriti ekonomski napredek družb z BDP-jem šele v 20. stoletju med obema vojnoma. Pred tem so merili razvitost najpogosteje s fizičnimi kazalniki vodilnih panog (s tonami premoga in jekla, kilometri železnic, tonažo mornaric itn.). V zadnjih desetletjih se že iščejo alternativni ali vsaj dopolnilni pristopi tudi k BDP-ju. Raziskovanje je zelo široko, omenimo lahko t.i. Stiglitzovo komisijo pri OZN.

Ena od glavnih informacij, ki manjkajo v standardni statistiki razvitosti in blaginje, so podatki o distribuciji dohodka in premoženja gospodinjstev, ki prikazujejo stopnje neenakosti v družbi. V tem gradivu prikazujemo osnovne podatke za Slovenijo, in sicer samo za **dohodkovno neenakost**, za katero so na razpolago vsi potrebni podatki, medtem ko je pri nas še povsem pomanjkljiva celovita organizacija (sicer obstoječih) podatkovnih baz za analizo distribucije premoženja. Glavni vir za distribucijo dohodkov je obsežna baza podatkov evropskega statističnega urada Eurostat za vse evropske države *Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)*, v kateri iz Slovenije sodeluje Statistični urad (SURS). Podatki se nanašajo na skupni razpoložljivi dohodek gospodinjstev: dohodek od dela in kapitala, manj plačani direktni davki plus prejeti transferji, vključno s pokojninami.

Dohodkovna neenakost v Sloveniji nizka

Uvodoma pogledajmo izbor podatkov Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) o stopnjah **dohodkovne neenakosti v svetovnem merilu** (podatki za Evropo so skladni z podatkovno bazo SILC). Spodanja tabela kaže Ginijev količnik neenakosti ter razmerje med prvim in četrtem kvintilom¹ v distribuciji. Ginijev količnik je zbirni kazalnik porazdelitve dohodka med gospodinjstvi; nižji kot je, bolj enakomerna je porazdelitev dohodka.

Po visokih vrednostih izstopajo države Latinske Amerike in tudi ZDA, medtem so kazalniki osrednjih vzhodnoazijskih članic OECD, Avstralije in Kanade primerljivi z višjimi evropskimi. Lahko sklenemo, da je primerjanje Slovenije s povprečji OECD zaradi velike heterogenosti te skupine dokaj nerelevantno. Za Slovenijo je kot primerjalno skupino (*peer group*) smiselno jemati samo Evropo. Podrobnejši podatki za Evropo so v tabeli v nadaljevanju.

	<i>Gini</i>	<i>S80/S20</i>
Čile	50,3	13,0
Mehika	48,2	13,7
ZDA	38,9	8,2
Kanada	31,6	5,2
Japonska	33,6	6,2
Koreja	30,7	5,5
Avstralija	32,4	5,4
Nova Zelandija	32,3	5,2
EU-28	30,5	5,0
Slovenija	24,5	3,6

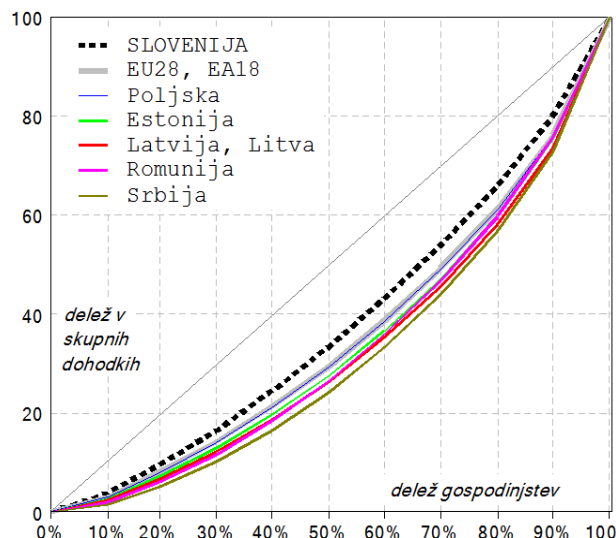
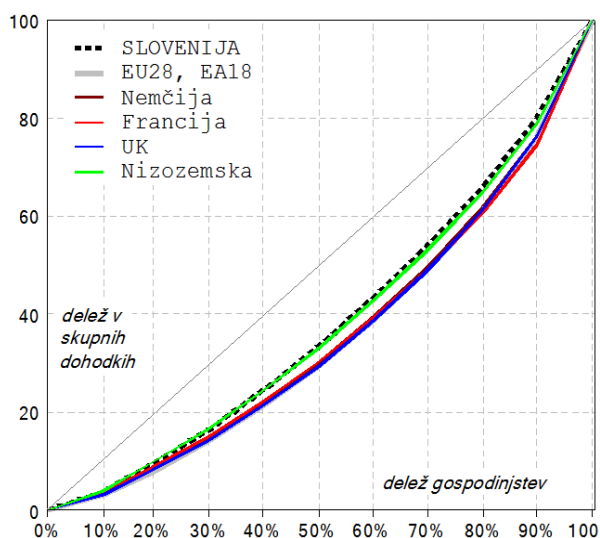
Vir: OECD Statistical Extracts, večinoma za 2012.

Dovolj znano je že, da se uvršča Slovenija zelo nizko tudi v evropskih lestvicah neenakosti. Zato se bomo posvetili iskanju morebitnih regionalnih in drugih vzorcev, ki bi bili lahko za Slovenijo najbolj značilni evropski *peer group*. Za ta namen bomo pogledali nekaj t. i. Lorenzovih

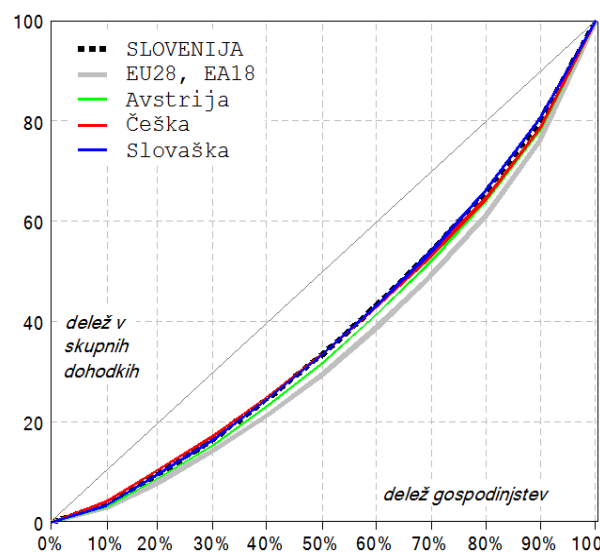
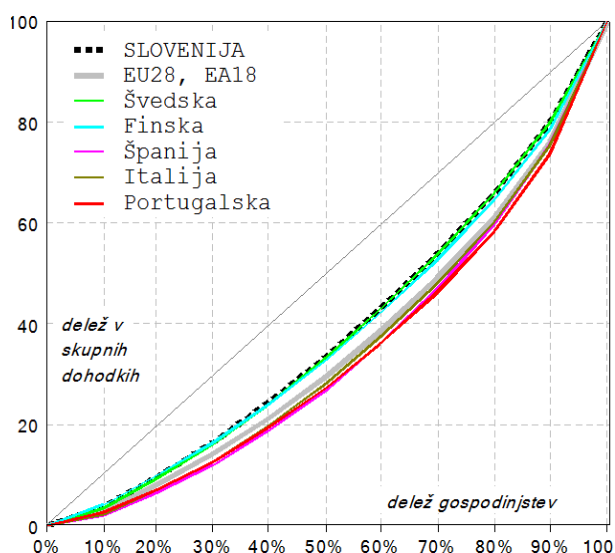
¹ **Kvintil** je katerakoli od štirih vrednosti, ki delijo urejeno množico spremenljivk na pet enakih delov. Prvi kvintil je vrednost, pod katero je 20% podatkov v množici, četrti kvintil pa vrednost, pod katero je 80% podatkov.

grafikonov razporeditve dohodka po decilih² (iz njih se izračunava tudi Ginijev količnik). Bolj ko so krivulje na grafikonih izbočene, večja je stopnja neenakosti; teoretično najnižja je na diagonalni. Vir za grafikone je Eurostat SILC, podatki so za leto 2013.

Spodnja slika levo kaže, da je slovenska stopnja dohodkovne neenakosti značilno nižja kot v osrednjih evropskih državah (z izjemo Nizozemske). **Desna slika** pa kaže, da odstopa še bolj navzdol v primerjavi z manj razvitimi »tranzicijskimi« državam, ki so večinoma visoko nad evropskim povprečjem (Poljska in Hrvaška pa na ravni povprečja).

V naslednjem paru slik vidimo, da je slovenska stopnja tudi značilno nižja kot v sredozemskih državah, ki prav tako presegajo evropsko povprečje. Zelo dobro pa se vklaplja v vzorec skandinavskih držav (med katerimi je stopnja nekoliko nižja od slovenske na Norveškem in Islandiji, nekoliko višja pa na Švedskem in Finskem ter še malo višja na Danskem). Slovenska stopnja sovпада tudi z vzorcem skupine »srednjeevropskih« držav, kjer je skoraj enaka kot naša na Češkem in Slovaškem ter malo višja v Avstriji (ter še višja v Švici in še višja na Madžarskem).

Ne bomo iskali razlogov, zakaj je slovenski vzorec podoben skandinavskemu in »srednjeevropskemu«. Na to vplivajo splošni »kulturni« in zgodovinski dejavniki, in sicer tako v

² **Decil** je katerakoli od devetih vrednosti, ki delijo urejeno množico spremenljivk na deset enakih delov. Recimo prvi decil je vrednost, pod katero je 10% podatkov v množici, deveti decil pa vrednost, pod katero je 90% podatkov.

primarni delitvi, tj. v uveljavljenih praksah nagrajevanja v podjetjih, kot v načelih, ki se jih držijo tradicionalno v svojih politikah vlade. Po tem kazalniku, če gledamo nanj kot na stopnjo dohodkovne enakosti se uvrščamo na lestvicah razvitosti in blaginje bistveno višje, kot na lestvicah BDP, in to lahko označimo kot dobro. Izgubljanje na tej lestvici bi imelo isti vrednostni predznak kot izgubljanje na lestvici BDP.

Dohodkovna neenakost brez upoštevanja transferjev

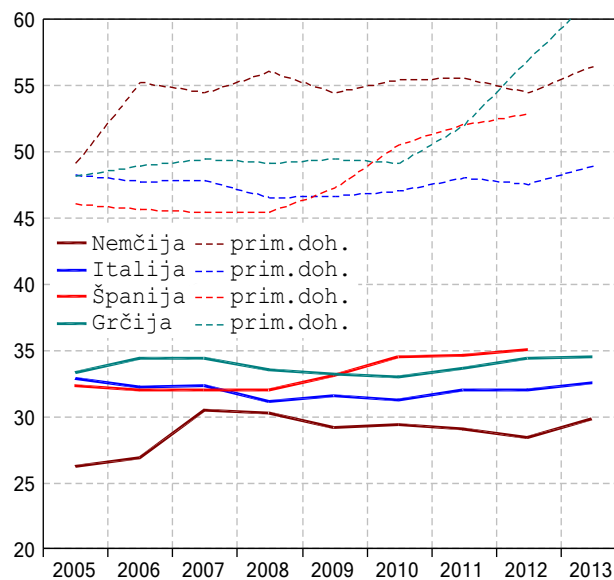
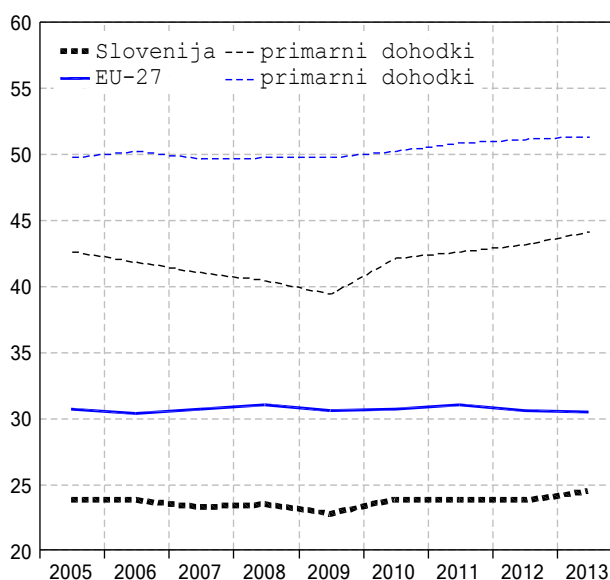
Spodnja tabela kaže standardne Ginijeve količnike, izračunane iz skupnega razpoložljivega dohodka gospodinjstev, dodana pa sta izračun Ginijevih količnikov iz dohodkov brez transferjev (pokojnin, transferjev za brezposelne in drugih socialnih transferjev) ter razlika med obema. Velja opozoriti, da razlika ne odraža (samo) velikosti transferjev, temveč predvsem njihovo moč redistribucije. Ta je, na primer, pogosto sorazmerno majhna pri pokojninah, čeprav je njihov skupni obseg zelo velik.

	Ginijev količnik			Razmerje S80/S20
	skupni razpoložljivi dohodek	dohodek brez transferjev	razlika	
EU-28	30,5	51,2	-20,7	5,0
EA-18	30,6	51,2	-20,6	5,0
Nemčija	29,7	56,4	-26,7	4,6
Francija	30,1	50,3	-20,2	4,5
V. Britanija	30,2	54,5	-24,3	4,6
Avstrija	27,0	47,0	-20,0	4,1
Švedska	24,9	53,4	-28,5	3,7
Italija	32,5	48,9	-16,4	5,7
Španija	33,7	49,3	-15,6	6,3
SLOVENIJA	24,4	44,1	-19,7	3,6
Češka	24,6	47,9	-23,3	3,4
Slovaška	24,2	41,3	-17,1	3,6
Portugalska	34,2	55,9	-21,7	6,0
Grčija	34,4	61,6	-27,2	6,6
Poljska	30,7	47,7	-17,0	4,9
Madžarska	28,0	51,9	-23,9	4,2
Estonija	32,9	48,0	-15,1	5,5
Latvija	35,2	50,8	-15,6	6,3
Romunija	34,0	50,8	-16,8	6,6

Vir: EU-SILC.

Tabela kaže, da vpliv transferjev na dohodkovno neenakost v Sloveniji ni majhen (Ginijev količnik, izračunan iz dohodkov brez transferjev je za 19,7 točk večji kot tisti, izračunan iz skupnih razpoložljivih dohodkov), a je v Evropi celo nekoliko podpovprečen oziroma je približno tak kot v Avstriji, Franciji ali na Nizozemskem. Vpliv transferjev je veliko večji v Nemčiji in Veliki Britaniji ter na Švedskem in Danskem. Zelo majhen je v Švici, v večini sredozemskih držav (v Grčiji samo do leta 2010) in v vseh manj razvitih »tranzicijskih« državam (vključno s Slovaško).

V **spodnjih dveh slikah** prikazujemo še gibanje izbranih Ginijevih količnikov skozi čas, in sicer tako za standardne količnike kot za količnike iz dohodkov brez transferjev (iz primarnih dohodkov). Skala na y-osi je ista, tako da sta grafikona neposredno primerljiva. Za Slovenijo je bil standardni količnik vsaj doslej dokaj stabilen, z manjšim porastom in izgubljanjem relativno na evropsko povprečje šele leta 2013 (po uzakonitvi Zakona za uravnoteženje javnih financ, ZUJF), kljub povečani redistribuciji s transferji v prvih letih krize. Morda preseneča sorazmerna stabilnost standardnih količnikov v drugih državah v krizi, čeprav v Španiji in Grčiji samo zaradi zelo močne državne intervencije.

OVIRE S STATISTIČNO UPORABO PODATKOVNIH BAZ O DISTRIBUCIJI PREGOŽENJA GOSPODINJSTEV

V uvodu smo že omenili, da v Sloveniji za razliko od podatkov o distribuciji dohodkov še nimamo statistike o distribuciji premoženja gospodinjstev. Prvo uporabno informacijo pričakujemo od ankete na vzorcu 2.500 gospodinjstev, ki jo je opravila lani Banka Slovenije (FS) v okviru evropskega projekta *Household Finance and Consumption Survey (HFCS)*, ki se osredotoča na finančna imetja in obveznosti gospodinjstev, a vključuje tudi druga premoženja. Prva anketa v okviru tega projekta iz leta 2010 je imela še premajhen vzorec.

V Sloveniji obstajajo baze registrskih podatkov za praktično vse vrste zasebnih premoženj, ki pa so pod strogo zaščito zakona o varstvu osebnih podatkov. Kompleksno jih zaenkrat uporablja le informacijski sistem centrov za socialno delo (gre kar za okrog 40 različnih baz). Tehnični in predvsem pravni zadržki trenutno še preprečujejo, da bi se ta sistem vpregel tudi v namene statistike.

Sprodaj prilagamo samo kot grobo indikacijo sliki Ginijevih količnikov distribucije premoženja iz enega od referenčnih mednarodnih virov, *Global Wealth Databook 2014, Credit Suisse*. Metodologija ni enotna; za številne države so podatki, če je bilo mogoče vsaj to, ocenjeni. Za Slovenijo so uporabili podatke iz prve ankete HFCS ter oceno premoženjske distribucije v povezavi z dohodkovno (upoštevajoč to povezavo v državah, ki premoženjske podatke imajo).

